

Högskolan
Kristianstad

Högskolan Kristianstad

291 88 Kristianstad

044-250 30 00

www.hkr.se

Självständigt arbete (examensarbete), 15 hp för
kandidatexamen i pedagogik

VT 23

Fakulteten för lärarutbildning

Flerspråkighet i fritidshemmet

Hur fritidshemmets pedagoger tar tillvara på elevernas modersmål

Linda Hijazi

Sandra Nilsson

Författare

Linda Hijazi & Sandra Nilsson

Titel

Flerspråkighet i fritidshemmet - Hur fritidshemmets pedagoger tar tillvara på elevernas modersmål

Engelsk titel

Multilingualism in the after-school center - How educators makes use of the students' mother tongue

Handledare

Katarina Johansson

Bedömande lärare

Mattias Nilsson Sjöberg

Examinator

Sara Lenninger

Sammanfattning

Den här fenomenografiska studien syftar till att undersöka hur pedagoger i fritidshem uppfattar att de tar tillvara på och genom undervisning i fritidshemmet arbetar med elevernas modersmål. Studien har utgått från det sociokulturella perspektivet då det finns en tydlig koppling till språket och dess utveckling. Studien genomfördes på ett kvalitativt utformat sätt med semistrukturerade intervjuer av sex informanter som arbetar i olika fritidshemsverksamheter. Studiens kriterier var att informanterna skulle vara grundlärare i fritidshem eller fritidspedagoger och att verksamheterna hade ett större antal elever med annat modersmål än svenska. Resultatet visar att samtliga pedagoger i studien talar för gemenskap och glädje i en trygg lärmiljö samt vikten av att integrera elever med annat modersmål än svenska i fritidshemmets verksamhet. I resultatet identifieras svårigheter och dilemman i hur elevernas olika språk ska mötas, vilka arbetssätt som är lämpliga samt vilken betydelse pedagogernas kompetens, osäkerhet och förhållningssätt har för elevernas språkutveckling. Pedagogernas uppfattningar om sitt uppdrag och sitt ansvar i fritidshemmet varierar. Det har kunnat kopplas till att läroplanen är diffus och därav ger möjlighet för tolkningsutrymme.

Ämnesord

andraspråk, fenomenografi, flerspråkighet, fritidshem, modersmål

Author

Linda Hijazi & Sandra Nilsson

Title

Multilingualism in the after-school center - How educators makes use of the students' mother tongue

Supervisor

Katarina Johansson

Assessing teacher

Mattias Nilsson Sjöberg

Examiner

Sara Lenninger

Abstract

This phenomenographic study aims to investigate how educators in after-school centers perceive that they make use of and through teaching in the after-school center works with the students' mother tongue. The study has started from the socio-cultural perspective as there is a clear connection to the language and its development. The study was conducted in a qualitatively designed way with semi-structured interviews of six informants who work in different after-school centers. The study's criteria were that the informants should be elementary teachers in after-school centers or after-school educators and that the after-school centers had a larger number of students with a mother tongue other than Swedish. The result shows that all the pedagogues in the study speak for community and joy in a safe learning environment and the importance of integrating students with a different mother tongue than Swedish. In the result, difficulties and dilemmas are identified in how multilingualism can be met, suitable working methods and what importance the pedagogue's competence, uncertainty and attitude have for the students' language development. The pedagogues' perceptions of their mission and responsibilities in the after-school center vary. It could be linked to the fact that the curriculum is diffuse and therefore provides room for interpretation.

Keywords

after school center, mother tongue, multilingualism, phenomenography, second language

Förord

Vi vill börja med att tacka alla pedagoger som tog sig tid att delta i vår studie. Er kunskap och era erfarenheter har gett ett värdefullt underlag till studien. Det har varit intressant och givande att få ta del av era uppfattningar av nuvarande arbetssätt och utvecklingsmöjligheter.

Vi vill även tacka varandra för ett utmärkt och givande samarbete där vi har stöttat och peppat varandra i vått och torrt.

- bild från Pixabay

*Det är ofta när man befinner sig mitt i skiten
som man växer som allra mest!*

Linda och Sandra

Innehållsförteckning

Förord	
1. Inledning	7
2. Syfte och frågeställningar	8
3. Bakgrund	8
3.1 Fritidshemmets uppdrag	8
3.2 Ledarskapets betydelse	9
3.3 Språkets betydelse	10
4. Begrepp	11
4.1 Flerspråkighet	11
4.2 Modersmål och svenska som andraspråk	11
5. Forskningsöversikt	12
5.1 Flerspråkighet, andraspråk och modersmål	12
5.2 Pedagogiskt förhållningssätt och fritidshemmets uppdrag	14
5.3 Språkutveckling och lärande	16
5.4 Kodväxling	18
6. Teoretiskt ramverk	18
6.1 Sociokulturellt perspektiv	19
6.1.1 Mediering	19
6.1.2 Appropriering	20
6.1.3 Scaffolding och proximala utvecklingszonen	20
6.2 Fenomenografi	21
6.2.1 Första och andra ordningens perspektiv	21
7. Metod och analys av empiri	21
7.1 Kvalitativ forskning	22
7.2 Semistrukturerade intervjuer	23
7.3 Urval	23
7.4 Genomförande	25
7.5 Etiska överväganden	26
7.6 Validitet och tillförlitlighet	27
7.7 Bearbetning och analys	28
7.7.1 Fenomenografisk ansats	28

7.8 Metoddiskussion	30
8. Redovisning av resultat	31
8.1 Kategori A: Språkutvecklande arbetssätt	32
8.1.1 Bildstöd	32
8.1.2 Elever som tolkar	32
8.1.3 Didaktiska val	33
8.1.4 Kommunikation	34
8.2 Kategori B: Hur språket synliggörs	35
8.2.1 Intresse	35
8.2.2 Tema och projekt	36
8.3 Kategori C: Hur pedagogerna uppfattar det fritidshemspedagogiska uppdraget	36
8.3.1 Läroplan	36
9. Resultatdiskussion	38
10. Diskussion	40
10.1 Vidare forskning	43
11. Referenser	44
Bilagor	49
Bilaga I	49
Bilaga II	50
Bilaga III	52

1. Inledning

Statistik från läsåret 2021/2022 visar att 26% av eleverna i grundskolan hade utländsk bakgrund. Av dem deltog 13% i svenska som andraspråk (Skolverket, 2022a). En stor del elever med annat modersmål än svenska är inskrivna i Sveriges fritidshem. Det krävs därför förståelse av pedagogerna som arbetar i fritidshem för bemötandet av elevernas språkliga och kulturella bakgrunder (Skolverket, 2008). I läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, Lgr 22 (Skolverket, 2022b) står det att undervisningen i fritidshemmet ska anpassas till samtliga elevers förutsättningar vilket tydliggör pedagogernas roll med att verka för att undervisningen främjar alla elever. Skolverket (2008) påpekar dock att det kan vara utmanande för pedagoger att möta samtliga elever i undervisningen, i synnerhet de elever med annat modersmål än svenska. Det kan resultera i att eleverna inte får delta på samma villkor, samt motsäger det gällande styrdokument där det står att alla som arbetar i grundskolan, förskoleklassen och i fritidshemmet ska skapa möjligheter för elever med annat modersmål än svenska att både få använda svenska och sitt modersmål i undervisningen (Skolverket, 2022b). Tidigare forskning poängterar vikten av att elever med annat modersmål än svenska behöver få tillämpa både svenskan och modersmålet då det kan främja lärandet inom andra områden (Torpsten, 2013; Ozfidan, 2017).

Vi som genomför studien studerar på en erfarenhetsbaserad grundlärarutbildning med inriktning mot fritidshem på Kristianstad Högskola. Parallellt med studier arbetar vi i fritidshem där en stor andel elever har annat modersmål än svenska. Utifrån fritidshemmets uppdrag och avsaknaden av tidigare forskning om flerspråkighet i fritidshemmet är det av intresse att ta reda på hur pedagoger i fritidshem skapar möjligheter för att elever med annat modersmål än svenska ska kunna använda sig av sitt modersmål som stöd i undervisningen och i sociala

sammanhang. I studien har grundlärare i fritidshem och fritidspedagoger valts ut som målgrupp, vilka benämns som pedagoger i fritidshem. Med hjälp av intervjuer är målsättningen att studien ska generera kunskap om hur pedagogerna uppfattar att de arbetar med elever med annat modersmål än svenska samt hur pedagogerna beskriver att deras verksamhet främjar eleverna.

2. Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka hur pedagoger i fritidshem uppfattar att de tar tillvara på och genom undervisning i fritidshemmet arbetar med elevernas modersmål.

Utifrån syftet har följande frågeställningar formulerats:

1. Hur beskriver pedagoger i fritidshem att de arbetar för att skapa en verksamhet som främjar elever med annat modersmål än svenska?
2. Hur motiverar pedagoger i fritidshem sina val att arbeta utifrån dessa specifika metoder?

3. Bakgrund

Bakgrunden syftar till att skapa en förståelse för fritidshemmets uppdrag samt förtydliga vilken betydelse ledarskapet och språket har för elevernas utveckling.

3.1 Fritidshemmets uppdrag

Skollagen (2010:800) innehåller grundläggande bestämmelser om skolväsendet och reglerar vilka rättigheter och skyldigheter som barn, elever och

vårdnadshavare har samt vilka krav som ställs på huvudmannen för verksamheten. I skollagen anges att fritidshemmet kompletterar utbildningen i förskoleklassen och i grundskolan. Vidare står det att fritidshemmet ska stimulera utveckling och lärande, erbjuda en meningsfull fritid och rekreation, främja allsidiga kontakter och social gemenskap samt utgå från en helhetssyn på eleven och dess behov (SFS 2010:800, 14 kap. 2 §). Fritidshemsverksamheten behöver därför vara varierad och integrera omsorg och lärande samt ta tillvara på olikheter och mångfald (Holmberg, 2021).

Fritidshemsverksamheten styrs av statliga och kommunala lagar och förordningar. Skolverket ansvarar för att styra och att stödja utbildningssystemet, inklusive fritidshemmet. Syftet är att främja att alla elever får tillgång till likvärdig utbildning med god kvalitet i en trygg miljö. Samhället är i ständig förändring och utveckling och verksamheten ska anpassas utifrån det (Holmberg, 2021). Fritidshemmet fick en egen del, kapitel fyra i läroplanen med syfte och centralt innehåll år 2016. Kapitel fyra ska tillsammans med läroplanens första och andra kapitel som är skolans värdegrund och uppdrag samt övergripande mål och riktlinjer för utbildningen vara utgångspunkt för undervisningen i fritidshemmet (Holmberg, 2021).

3.2 Ledarskapets betydelse

All personal i skolans och fritidshemmets verksamhet har ett ansvar för att eleverna utvecklar kunskaper i enlighet med målen i läroplanen samt att eleverna utvecklar en god social kompetens. Det ställer krav på fritidshemmets verksamhet att skapa förutsättningar för lärande och social utveckling (Holmberg, 2021). Eftersom Sverige är ett mångkulturellt och flerspråkigt land behöver skolans, förskolans och fritidshemmets personal utveckla förhållningssätt och verktyg för att erbjuda samtliga elever jämbördiga möjligheter att utveckla den språkliga

kompetens de behöver i skolan (Wedin, 2017). Goda relationer mellan pedagoger i fritidshemmet och elever är en förutsättning för att utveckla elevernas lärande, förebygga mobbning och skapa ett gynnsamt klimat. Det är viktigt att pedagogen är medveten om maktrelationen och reflekterar över den samt använder sin makt för att på bästa sätt möta eleven, till exempel genom att ge eleven inflytande och möjlighet till delaktighet (Lago & Elvstrand, 2021).

3.3 Språkets betydelse

I läroplanens centrala innehåll, kapitel 4, står det att eleverna på fritidshemmet ska få lyssna, samtala och ställa frågor samt ska eleverna få framföra sina egna tankar, åsikter och argument. Språk, lärande och identitetsutveckling är nära förknippade och genom att få samtala, läsa och skriva ges möjlighet att utveckla kommunikation och skapa tilltro till sin språkliga förmåga (Skolverket, 2022b). Språket har en betydande roll för individens tänkande och intellekt. Genom språket kan individen beskriva, tolka och analysera världen. Barnet utvecklar sin identitet, kompetenser, intressen och värderingar i samspel med andra (Säljö, 2022). Vilka språk barn lär sig och hur duktiga de blir på att använda sina språk beror på hur ofta och hur mycket de exponeras för språken. Ett språk är en förutsättning för att individen ska kunna beskriva sig själv i sitt sammanhang (Säljö, 2022).

Ladberg (2003) tydliggör att språket inte enbart är ett kommunikationsmedel. Språket används när människan tänker, lär sig något, försöker förstå sammanhang och drar slutsatser. Ett starkt språk gör det lättare att ta till sig ett nytt, vilket innebär att ju fler möjligheter som erbjuds att utveckla sitt modersmål desto bättre utveckling sker av andraspråket. Det blir lättare för barnet att associera, dra slutsatser och lära sig nya kunskaper om barnet får använda det eller de språk som är bäst utvecklade (Ladberg, 2003).

4. Begrepp

Nedanstående begrepp är centrala i studien och har betydelse för att ge ökad förståelse i hur de tolkats.

4.1 Flerspråkighet

Definitionerna av flerspråkighet och vilka individer som identifierar sig som flerspråkiga utgår från kompetenser i de språk talaren behärskar, vilket ursprung talaren har samt vilka funktioner talarens olika språk har (Otterup, 2018). Den här studien utgår från att flerspråkighet är förmågan att kunna behärska och kommunicera på fler än ett språk.

4.2 Modersmål och svenska som andraspråk

Modersmål är det språk som ett barn lär sig först. Många barn som har svenska som sitt andraspråk uppnår dock inte någon högre kompetens i sitt modersmål, vilket innebär att svenskan blir mer dominant och det starkaste språket. Det finns även de barn som föds i Sverige men som inte utvecklar svenskan som förstaspråk med anledning av att det svenska språket inte används tillräckligt i barnets miljöer (Skolverket, 2018). Genom att ge elever möjlighet att använda andra språk än svenskan i kommunikation med pedagoger och andra elever bidrar till att synliggöra deras tidigare livserfarenheter. Samtidigt skapas en trygghet i att bli förstådd och lyssnad på, även om eleven inte kommit så långt i sin utveckling i det svenska språket (Skolverket, 2018).

5. Forskningsöversikt

Tidigare svensk och internationell forskning som anses vara relevant för studien lyfts fram i forskningsöversikten. Forskning som är kopplad till förskolan, förskoleklass och skolan har tillämpats då det har varit svårt att hitta forskning kring grundlärare i fritidshem och fritidspedagogers arbetssätt med flerspråkighet i fritidshemmet. När tidigare forskning från förskolan används benämns barnen som barn, och när forskning kopplat till förskoleklass och skolan används benämns barnen som elever då elever tar del av skolans undervisning. Internationell forskning finns under samlingsbegreppet extended education, dock ser den organiserade tiden utanför den obligatoriska skoltiden olika ut i olika länder. Det gör det svårt att överföra forskningen på svenska förhållanden och att hitta stöd för pedagogiskt innehåll i fritidshem (Falkner & Ludvigsson, 2016). Fritidshemmet, skolan och förskolan samarbetar för barnens långsiktiga utveckling där barnens behov, omsorg och utveckling skapar en helhet. De är skilda verksamheter men de styrs alla utifrån skollagen och en läroplan. Därav är forskning från nämnda verksamheter relevant för studien.

5.1 Flerspråkighet, andraspråk och modersmål

Kultti (2012) har forskat om flerspråkiga barns villkor för deltagande och lärande i förskolan i Sverige. Förskolan kan stärka en funktionell språkutveckling i det mångkulturella och globaliserade samhälle vi lever i genom att ge förutsättningar att utveckla olika kompetenser. Det är viktigt att barn med annat modersmål än svenska lär sig det svenska språket för att ges samma rättigheter och livsvillkor. Det tar dock lång tid för ett barn att använda sitt andraspråk som ett redskap i sin vardag. Ozfidan (2017) tydliggör att modersmålsundervisning spelar en avgörande roll för att höja utbildningens kvalitet och för att integrera barnen i samhället. Att få tala sitt modersmål i skolan ökar elevers självförtroende och

tankeförmåga samt förmedlar modersmålet rätten till yttrandefrihet. Ozfidans (2017) studie är utförd i Texas, USA och syftar till att undersöka vilka faktorer som påverkar barns modersmål samt illustrera behovet av en språklig läroplan. Detta då läroplanen i USA inte är ett politiskt styrdokument som i Sverige, utan regeringen delegerar ansvaret till en kommitté i varje delstat som tar fram styrdokument för den delstaten (Ozfidan, 2017). Torpsten (2013) har utfört en studie med syfte att uppmärksamma förståelse och erfarenheter hos elever med annat modersmål än svenska. Utifrån elevernas berättelser visade resultatet att lärarnas sätt att arbeta med flerspråkiga elever och elever med annat modersmål än svenska behandlades som en svårighet eller brist i stället för en resurs. En anledning var att lärare uppmuntrade likhet och enhetlighet i skolan men det bidrog till att eleverna kände sig utanför skolans språksammanhang. Studien synliggjorde vikten av skolans arbete med elevers modersmål för ökad social kompetens och kulturellt arv (Torpsten, 2013).

Salmona Madriñans (2014) studie genomfördes i en colombiansk internationell skola med ett fördjupningsprogram på engelska för förskoleklassbarn. Barnen hade spanska som modersmål och kunde bara några få ord på engelska. Syftet var att se om användningen av barnens modersmål skulle öka förståelsen och underlätta andraspråksinläringen i klassrummet. Två lektionsplaneringar utformades för att genomföra studien. Den ena planeringen bestod av att läraren enbart gav instruktioner på engelska medan i den andra planeringen användes båda språken. Resultatet visade att användningen av modersmålet i ett andraspråksklassrum hjälper barnen att göra kopplingar till befintliga kunskaper i modersmålet, vilket underlättar förståelsen. Vidare visade resultatet att de elever som har goda färdigheter i sitt modersmål kan tillägna sig andraspråket lättare på grund av språköverföring. Precis som i studien gjord av Ozfidan (2017), poängterar Salmona Madriñan (2014) att modersmålet inte bör förbjudas. Vidare

menar Salmona Madriñan att modersmålet inte heller bör uppmuntras då risken finns att modersmålet kan ersätta andraspråket snarare än att enbart stödja det. Detta går att jämföra med Kulttis (2012) avhandling där det står att språklig stöttning både kan erbjuda barn ett gemensamt sätt att förhandla, samtidigt som stöttningen kan betraktas som en begränsning i barnets deltagande då den institutionella kontexten begränsar förhandlingsmöjligheterna.

5.2 Pedagogiskt förhållningssätt och fritidshemmets uppdrag

Torpsten (2013) tydliggör att svenska är normen i den svenska skolan och genom att inte arbeta för att integrera samtliga elever och ge dem förutsättningar uppstår diskriminering och förnedring som baseras på att flerspråkiga elever brister i det svenska språket. Detta tydliggör även Puskás och Björk-Willén (2017) i sin artikel som är baserad på fältarbete i en förskola. Forskarna undersökte hur språkpolicy implementerades i en förskolegrupp där svenska, arabiska och romani talas. Förskolepedagogernas tolkning av läroplanen, lokal policy och integration skiljer sig från varandra vilket bidrar till att barnen inte får tillräckligt med stöd och möjligheter för att utveckla sitt modersmål och det svenska språket. Det bidrar även till att språkvalet både kan inkludera och exkludera elever i praktiken.

Sjöberg och Lindgren Eneflos (2019) påpekar, precis som Puskás och Björk-Willén (2017) att läroplanens målformulering kan skapa ett tolkningsutrymme för hur uppdraget ska utföras. Sjöberg och Lindgren Eneflos (2019) studie syftade till att få ökade kunskaper om pedagogers förståelse för arbetet med att uppmärksamma och stimulera barns modersmål. I resultatet framkom det att förskolepedagogerna upplevde utmaningar kring antalet olika språk som talas och vilka arbetssätt de ska använda för att samtliga barn ska

utveckla alla sina språk. Puskás och Björk-Willén (2017) klargör att det finns stora skillnader i hur olika språk stimuleras. Kombinationen av att förskolepedagogerna inte sätter regler för barns språkval i den fria leken bidrar till att barn inte ges möjlighet att utveckla en tvåspråkig kompetens. Under den fria leken lämnas barnen åt sig själva och får inte hjälp och stöd i kommunikationen (Puskás & Björk-Willén, 2017).

Ärlemalm-Hagsér et al. (2017) poängterar att förskolepedagogerna har svårt att se hur deras normer och förutfattade meningar påverkar demokratin och inkluderingen i förskolan. I forskningscirkeln från deras studie fick förskolepedagogerna beskriva sina uppfattningar om hur de tog tillvara på och arbetade med barnens modersmål i verksamheten. Samtalen bidrog till att förskolepedagogerna utvecklade en medvetenhet om sitt normkritiska förhållningssätt till sin praktik. Forskningscirkeln är en metod för pedagoger att mötas och utbyta erfarenheter under kontrollerade former. Vidare menar Ärlemalm-Hagsér (2017) att det är en förutsättning för att utveckla ett arbetssätt som tar hänsyn till mångfald, likvärdighet och jämlikhet. Likväl har Kulttis studie (2012) visat att andra språk än det svenska språket riskerar att bli osynliggjorda utifrån förskoleverksamhetens villkor i förhållande till normer, kunskaper och förväntningar. Samtalen i Sjöberg och Lindgren Eneflors (2019) studie synliggör en komplexitet där förskolepedagogerna beskriver olika strategier som att lära sig ord på barnens språk eller visa intresse för kulturella uttryck men samtidigt ifrågasätter de hur strategierna kan tillämpas. Resultatet visar att svårigheter och dilemman uppstår för förskolepedagogerna i hur olika språk ska mötas och vilka språk som ska brukas. Därav ges barnen inte tillräckligt med stöttning för att varken utveckla sitt modersmål eller sitt andraspråk.

5.3 Språkutveckling och lärande

Det finns både likheter och avgörande skillnader i hur lärare arbetar didaktiskt med att främja barnens lärande och utveckling i förskolan, förskoleklassen och årskurs 1. Värde av att uppmärksamma olika språk och skapa möjlighet att praktisera sitt modersmål och det svenska språket är av stor betydelse för barnens utveckling. Barnens muntliga språkbehärskning och ordförråd kan utvecklas via berättelser, sånger och lekar på olika språk (Norling & Sandberg, 2017). Förskolepedagogernas kompetens inom flerspråkighet och mångkulturell pedagogik är avgörande för att arbeta utifrån demokrati och inkluderingsuppdraget poängterar Ärlemalm-Hagsér et al. (2017). I föreliggande forskningscirkel framkom det att kunskapen kan bli mer kollegial och beprövad om förskolepedagogerna gemensamt reflekterar över sin vardagspraktik. Sjöberg och Lindgren Eneflös (2019) studie visade att förskolepedagogerna är medvetna om flerspråkighetens betydelse för barnens utveckling. De uttrycker vilja att arbeta för att uppmärksamma och stimulera barnens modersmål samt beskriver flera strategier för detta, som exempelvis att lära sig ord på barnens modersmål, visa intresse för olika kulturer, använda sig av digitala verktyg och ta hjälp av andra som talar barnets modersmål. Dock framträder osäkerheter och dilemman kring politik, likvärdighet och kulturella uttryck kopplade till valda strategier.

Kultti (2012) uppmärksammar att det finns förskolepedagoger som ser barnens modersmål som ett hinder i arbetet med språkutveckling. Orsaken ligger i att förskolepedagogerna inte har tillräckligt med kunskaper om barnets andraspråk, bakgrund och kultur. Det kan leda till att barngruppen begränsar eller bidrar till kommunikation på det egna modersmålet, beroende på om modersmålet tillåts i verksamheten eller inte samt om eleverna är trygga med att ta hjälp och stöd av varandra. I en studie gjord av Angelova, et al. (2006) har elevers förmedling och språkinlärning inom ett språk och mellan flera språk analyserats, där fokus ligger

på strategier som stödjer elevernas lärande. Studien är utförd på Cleveland State University, USA med elever i årskurs 1 som har spanska eller engelska som modersmål. Resultatet visade att en tvåspråkig undervisning kan ge alla elever goda möjligheter att utveckla båda språken när kommunikation sker på deras modersmål. Genom strategier underlättade eleverna det egna och klasskamraternas språkinläring. Eleverna fick översätta texter och situationer, ge varandra ledtrådar, läsa veckodagarna, stå upp för varandra gällande språkbruk samt låta varandra komma till tals för att utveckla sitt språk (Angelova, et al., 2006).

Ozfidan (2017) och Torpsten (2013) påpekar att elever hade fått bättre resultat i de flesta ämnena om de fått möjlighet att utveckla sin kompetens inom modersmålet. Vidare menar Ozfidan (2017) att språkutvecklingen kan ta skada om elever avskräcks från att använda sitt modersmål. Detta tydliggör både Angelova, et al. (2006) och Torpsten (2013) som poängterar att betydelsen av att få använda både sitt modersmål och det nya språket framkommer för att kunna kommunicera och fungera på högre kognitiva nivåer. Vidare skriver Torpsten (2013) att ett nytt språk innebär att språkperspektivet ökar då elever utvidgar sina språkliga horisonter genom reflektion. Kultti (2012) betonar att barn hjälps åt att använda andraspråket i lekar och aktiviteter genom att utveckla kommunikationen tillsammans. Kommunikationen mellan barn är förhandlingsbar och flytande utifrån variation i deras erfarenheter. Gruppaktiviteter erbjuder möjlighet till interaktion vilket skapar utmanande situationer för språklärande eftersom en större grupp barn bidrar till fler erfarenheter, åsikter och sätt att uttrycka sig (Kultti, 2012). Detta bekräftas av Norling och Sandberg (2017) som menar att barn socialiseras genom språk samt att det finns en koppling mellan språkutveckling och lärande. Även Angelova et al. (2006) tydliggör att barn stödjer varandra i aktiviteter genom konventionella uttryck, kroppsspråk, översättning, upprepning och stödord.

5.4 Kodväxling

Kodväxling har visat sig vara tecken på förståelse för samhörighet, kreativitet, språkkompetens och makt hos både förskole- och skolbarn. Kodväxling innebär att en person byter språk mitt i ett samtal eller mening. Kodväxling är en form av resurs genom att utnyttja den egna språkliga potentialen och att den kan kopplas till en utvecklad språklig kompetens (Kultti, 2012). Barn använder sitt modersmål och det svenska språket på olika sätt. Några ord och meningar används på svenska i samtliga aktiviteter där svenskan blir ett viktigt redskap i barnens förhandlingar om deltagande. Språket väljs utifrån situation och kommunikationspartner vilket innebär att det inte behöver vara det starkaste språket. Barngrupper som omfattar både en och flerspråkiga barn är till fördel för lärande av andraspråket (Kultti, 2012). Liksom Kultti (2012) klargör Ozfidan (2017) att överföringar på flera språk i den pedagogiska miljön tillåter barnen att få tillgång till både sitt modersmål och till andraspråket eftersom båda språken kan hjälpa till att utveckla varandra. Vidare utvecklar Ozfidan (2017) att det andra sättet att överföra språk är när läskunnighet, språk och ämnen lärs ut på andraspråket och överförs till modersmålet. För flerspråkiga elever använda sina språk i skolan ges lika möjligheter i utbildning och i sociala miljöer vilket integrerar på lika villkor.

6. Teoretiskt ramverk

I följande kapitel görs en beskrivning av det sociokulturella perspektivet och den fenomenografiska ansatsen som använts som teoretiska perspektiv samt görs en beskrivning av de grundläggande begrepp som varit i fokus. Kombinationen av det sociokulturella perspektivet som teoretisk utgångspunkt och fenomenografin som analysmetod skapade möjligheter att synliggöra informanternas olika

uppfattningar och språkutvecklande arbetssätt i fritidshemmen. Det möjliggjorde också att undersökningen kan ses ur ett empiriskt och ett teoretiskt sammanhang.

6.1 Sociokulturellt perspektiv

Studien har utgått från det sociokulturella perspektivet då det finns en tydlig koppling till språket och dess utveckling. Det sociokulturella perspektivet grundar sig i den ryske psykologen Lev Vygotskijs teorier om människans utveckling i samverkan med det språkliga och det materiella. Språket är enligt Vygotskijs teorier det viktigaste redskapet för att utveckla intellektet hos människan (Vygotskij, 2001). Säljö (2017) beskriver att språkutvecklingen sker genom interaktion med andra och att barn lär av varandra samt genom att de får erfara olika miljöer. Vidare beskriver Säljö (2017) också att skolan och fritidshemmet har en central funktion för att elever ska kunna ta till sig kunskaper som de annars inte hade kunnat göra i sin vardag. En avgörande faktor är att pedagogerna i skolan och i fritidshemmet möjliggör för samspel mellan elever och mellan lärare och elever. Det var därför av intresse att undersöka hur pedagoger beskriver sina arbetssätt med att ta tillvara på elevernas modersmål i fritidshemmet.

6.1.1 Mediering

Mediering innebär att världen inte upplevs av människan direkt, utan i samspel med andra människor. Människan bestämmer inte helt över den egna tolkningen av verkligheten utan låter omvärlden göra en tolkning med hjälp av medierande redskap (Säljö, 2017). En form av mediering är kommunikation och interaktion via språket. Språket gör att människan kan kommunicera med andra och sortera begrepp så att omvärlden blir förståelig. Språket i sig behöver inte vara verbalt utan kan uttryckas genom bilder och andra tecken. Språket och tanken hänger

ihop och genom att kommunicera med andra utvecklas människan till tänkande individer vilket ökar deras förståelse för omvärlden (Säljö, 2017).

6.1.2 Appropriering

Appropriering är det begrepp som används inom sociokulturell tradition för att beskriva och förstå lärande (Säljö, 2017). Vygotskij benämnde appropriering som att ta in, ta över eller låna från andra människor (Vygotskij, 2001). Människan tar emot kunskap från andra i olika samspelssituationer för att därefter göra den till sin egen och använda den i nya situationer (Säljö, 2017).

6.1.3 Scaffolding och proximala utvecklingszonen

Vygotskij såg på lärande och utveckling som en ständig process (Vygotskij, 2001). När människan väl förstått ett begrepp är steget inte långt att utveckla det vidare till nästa begrepp, särskilt om scaffolding används. Begreppet scaffolding utvecklades av den amerikanska psykologen Jerome Bruner och syftar till stöttning i början av elevernas lärandeprocess (Woods et al., 1976). Scaffolding kan yttra sig genom att en lärare stöttar upp mycket i början för att sedan minska stödet i takt med elevens ökade kunskapsutveckling och därefter tas stödet bort helt när eleven kan den nya färdigheten (Säljö, 2017). För att kunna utföra scaffolding på ett utvecklande sätt och inte ta över och göra arbetet åt eleven krävs att läraren vet var i utvecklingszonen eleven befinner sig. Utvecklingszonen är den zon där människan är mottaglig för instruktion och förklaringar (Vygotskij, 2001). Därav kan läraren ge eleven utmaningar som den klarar av med ett visst stöd vilket av Vygotskij benämndes som att eleven då befinner sig i sin proximala utvecklingszon (Vygotskij, 2001). I samspel med andra kan elever också ta sig till nya kunskapsnivåer som de inte hade klarat av på egen hand (Säljö, 2022).

6.2 Fenomenografi

Den fenomenografiska forskningsansatsen användes för att urskilja variation i informanternas uppfattningar snarare än att hitta likheter i tankar kring språkutvecklande arbetssätt. Fenomenografin bidrog till att konkreta kopplingar mellan de sociokulturella begreppen och den insamlade empirin kunde göras. Fenomenografin skapades på 1970-talet av Ference Marton vid Göteborgs universitet (Alexandersson, 1994). Utgångspunkten i fenomenografin är att studera hur individer uppfattar olika fenomen i sin omvärld. Dahlgren och Johansson (2019) förklarar att begreppet uppfattning är ett sätt att förstå eller erfara något.

6.2.1 Första och andra ordningens perspektiv

Inom fenomenografin finns första och andra ordningens perspektiv. Första ordningens perspektiv handlar om fakta och att beskriva verkligheten som den är. Andra ordningens perspektiv handlar om hur individer uppfattar verkligheten (Larsson, 1986). Den här studiens intresse riktas mot andra ordningens perspektiv. I andra ordningens perspektiv ligger inte fokus i att ta reda på huruvida något är sant eller falskt utan det handlar i stället om att göra en beskrivning av individers uppfattningar (Larsson, 1986).

7. Metod och analys av empiri

I metoddelen redogörs för strategier som använts för att samla in, bearbeta och analysera ett empiriskt material som visar på hur pedagoger i fritidshem uppfattar att de tar tillvara på och genom undervisning arbetar med elevernas modersmål.

7.1 Kvalitativ forskning

Studien genomfördes på ett kvalitativt utformat sätt. Denscombe (2018) påtalar att småskaliga studier förknippas med kvalitativ forskning. Studien räknas som liten med tanke på att antalet informanter var sex stycken. Den kvalitativa forskningen möjliggjorde att informanternas uppfattningar och erfarenheter kunde beskrivas på ett detaljerat sätt, främst genom att det fanns utrymme för informanterna att fritt uttrycka sig under intervjuerna. Denscombe (2018) menar att kvalitativ forskning beskriver ett ämne snarare än mäter det. Vidare menar Denscombe (2018) att den kvalitativa forskningen beskriver vad, hur och varför samt tolkar data utifrån kontext och sammanhang. Den kvalitativa forskningen möjliggjorde en ökad förståelse för informanternas uppfattningar genom att informanterna intervjuades och fick beskriva sina uppfattningar under en fysisk eller en digital träff. Det bidrog till att insamlad data blev mer utförlig och beskrivande. Thornberg och Fejes (2019) tar dock upp att forskaren behöver vara medveten om att det är omöjligt att generalisera resultatet i den kvalitativa forskningen. Det innebär att om den här studien skulle genomföras med andra informanter kan resultatet bli annorlunda då de informanterna kan ha andra uppfattningar. Denscombe (2018) betonar att forskaren har en väsentlig betydelse för datainsamlingen och analysen samt att det finns en risk att forskaren påverkas av informanterna eller väver in sina egna värderingar. Bryman (2011) poängterar vikten av att forskaren strävar efter transparens genom hela forskningsprocessen som att konkret kunna visa på hur den har kommit fram till sina slutsatser. I den här studien har transparensen stärkts genom excerpt från informanterna och genom att konkreta beskrivningar av forskningsprocessen har formulerats.

7.2 Semistrukturerade intervjuer

Studien genomfördes med hjälp av semistrukturerade personliga intervjuer, antingen i informanternas verksamheter eller via den digitala plattformen Zoom. Denscombe (2018) menar att personliga intervjuer kan ge forskaren möjlighet att inhämta information direkt från källan, vilket den här studien hade i syfte att göra. Intervjuerna utformades utifrån Dahlgren och Johanssons (2019) beskrivning av fenomenografiska intervjuer och hade ett mindre antal förvalda intervjufrågor som var ordnade i olika teman kopplat till studiens fenomen, flerspråkighet. Den här typen av intervjuer möjliggjorde flexibilitet och skapade utrymme för att informanternas tankar och beskrivningar kunde utvecklas under intervjuernas gång, då dialogen vidareutvecklades utifrån de svar som informanterna gav. Christoffersen och Johannessen (2015) menar att den kvalitativa forskningen ställer höga krav på forskarens kompetens att ställa frågor, tolka svar och leda intervjun vidare i rätt riktning. För att säkerställa att informanternas svar blev så utförliga som möjligt användes probing som innebär att ställa uppföljande frågor som "Kan du utveckla ditt svar lite mer?" eller "Hur menar du då?". Även icke-verbal probing användes som innebär att både visa intresse för och bekräfta informanternas svar genom nickningar och andra bekräftande gester (Dahlgren & Johansson, 2019). Denscombe (2018) betonar att forskaren behöver vara medveten om att semistrukturerade intervjuer är tidskrävande då det öppna formatet leder till en tidskrävande bearbetning av den insamlade datan. Utifrån det ansågs sex intervjuer vara ett rimligt antal att hinna bearbeta inom studiens begränsade tidsram.

7.3 Urval

För att studiens syfte skulle uppnås gjordes ett kriteriebaserat urval som utgick från de kriterier som krävdes för studien. Kriterierna var att informanterna skulle

vara grundlärare i fritidshem eller fritidspedagoger för att säkerställa att de via högskoleutbildning är insatta i grundskolans och fritidshemmets läroplan samt att verksamheterna hade ett större antal elever med annat modersmål än svenska. Informanterna valdes ut på ett strategiskt sätt genom att säkerställa att pedagogerna hade erfarenhet av att arbeta med flerspråkiga elever och kunde ge beskrivningar som besvarade studiens forskningsfrågor. Sammanlagt valdes sex grundlärare i fritidshem och fritidspedagoger som arbetade i olika fritidshem ut till intervju. De flesta verksamheterna var belägna i södra Sverige och valdes av geografiska skäl för att kunna få till fysiska intervjuer vilket var målsättningen. Fysiska intervjuer möjliggör personlig kontakt och minimerar risker för missförstånd, med hjälp av mimik och kroppsspråk. Ett urval där tillgänglighet är i fokus beskrivs av Denscombe (2018) som ett bekvämlighetsurval. Vid bekvämlighetsurval väljs informanter som är lättillgängliga och fördelen med bekvämlighetsurval är att det är snabbt och enkelt för forskaren (Denscombe, 2018).

Två digitala intervjuer genomfördes, då en av informanterna var sjuk vid det ursprungliga intervjutillfället och den andra digitala intervjun berodde på det geografiska avståndet. Fördelen med digitala intervjuer är flexibiliteten eftersom det möjliggör intervju oavsett avstånd och det sparar tid samt kan digitala träffar eliminera stress för informanten. Nackdelar är saknaden av personlig kontakt, större utrymme för missförstånd, risk för teknikstrul samt risk för misstolkning av tonalitet och kroppsspråk. Christoffersen och Johannessen (2015) beskriver att det krävs färre informanter om gruppen är homogen, vilket innebär att individerna är lika varandra enligt flera kriterier. Studiens informanter kunde räknas som en homogen grupp med tanke på att alla arbetar i en fritidshemsverksamhet, har högskoleutbildning och att verksamheterna har en relativt stor andel elever med annat modersmål än svenska. Motiveringen till att intervjua pedagoger med två

yrkesbenämningar var dels att samtliga har högskoleutbildning för att arbeta i fritidshem, dels att öka möjligheten att hitta informanter med olika lång arbetserfarenhet.

7.4 Genomförande

För att få tag i studiens sex informanter kontaktades ett 20-tal rektorer i södra Sverige via mejl, dels för att säkerställa att fritidshemmen hade ett större antal elever med annat modersmål än svenska, dels för att få godkännande till att få ställa en förfrågan om att intervjua deras anställda. Uteblivna svar från rektorerna resulterade i att pedagogerna kontaktades utan rektorernas godkännande genom direktkontakt via mejl. Anledningen var att hinna genomföra de sex intervjuerna inom den begränsade tidsramen för studien. Den begränsade tidsramen bidrog också till att en intresseförfrågan lades ut i en grupp på Facebook för informanter till examensarbete. I samband med kontakt skickades studiens missivbrev (bilaga 3) ut och efterhand som svar inkom från intresserade pedagoger bokades tid för intervjuerna, vilka genomfördes under en tvåveckorsperiod. I mejlkonversationerna med informanterna framhölls vikten av att få ha tillgång till ett lugnt rum på deras arbetsplatser eller en lugn miljö vid de digitala intervjuerna för att kunna skapa så goda förutsättningar som möjligt.

Vid intervjutillfället fick informanterna först läsa och skriva under samtyckesblanketten (bilaga 1) och därefter genomfördes intervjuerna. Vid de digitala intervjuerna gavs ett muntligt samtycke innan intervjuerna genomfördes. Alla intervjuerna varade i cirka 30 minuter och utgick från studiens intervjuguide (bilaga 2), sedan vidareutvecklades intervjuerna utifrån de svar som informanterna gav. Beslutet att vara två studenter vid intervjuerna togs, för att inte påverka informanternas svar och för att säkerställa att vi skulle få en liknande uppfattning av informanternas svar. Det möjliggjorde också för gemensamma diskussioner

mellan oss efter varje genomförd intervju. Nackdelar med att vara två som intervjuade diskuterades utifrån aspekter som att informanterna kunde komma att känna sig obekväma eller känna press under intervjuerna.

Genom att intervjuerna kunde utföras i lugna och för informanterna kända lokaler ökade möjligheten att informanterna skulle känna sig bekväma. Det fanns också en medvetenhet om att välja en bra placering runt bordet i förhållande till informanterna för att undvika att de skulle uppleva en känsla av konfrontation under de fysiska intervjuerna. Under intervjuerna användes ljudupptagning med egna mobiler eller inspelning via Zoom. Denscombe (2018) påpekar att ljudupptagning kan hämma informanterna vad gäller deras uppriktighet vilket det fanns en medvetenhet om under intervjuerna. Det kan bero på att informanterna blir mer fokuserade på att svara "rätt" än att svara ärligt. Alla intervjuer inleddes med några basfrågor som handlade om informanternas ålder, hur länge de varit utbildade, om de har annat modersmål än svenska samt hur stor andel elever med annat modersmål än svenska som finns i deras verksamheter. Basfrågorna bidrog till att informanterna slappnade av och kände sig trygga. Under intervjuerna förde en av oss korta anteckningar över uttalanden och icke-verbal kommunikation som ansågs vara relevant och intressant för tolkningen av ljudinspelningen. Efter varje intervju sparades den insamlade datan direkt på en säker plats i datorn och raderades samtidigt från mobiltelefonen.

7.5 Etiska överväganden

Studien har tagit hänsyn till Vetenskapsrådets fyra forskningsetiska principer; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 2002).

Informationskravet: Innan intervjuerna genomfördes fick deltagarna relevant information kring studien genom att ett missivbrev (bilaga 3) som beskrev studiens syfte och hur den skulle genomföras skickades ut via mejl.

Samtyckeskravet: De som valde att delta i studien fick i samband med intervjun ge sitt samtycke muntligt vid intervjuerna via Zoom eller genom att skriva under en samtyckesblankett (bilaga 1) där det tydligt framgick att deltagandet var frivilligt samt att de kunde välja att dra sig ur när som helst.

Konfidentialitetskravet: All information som kunde kopplas till informanterna som namn, arbetsplats och ort anonymiserades och i stället benämns informanterna som P1-P6 i studien.

Nyttjandekravet: Den insamlade empirin användes endast i studien och förvarades på en skyddad plats på datorn. Enbart de som hade behörighet fick ta del av materialet. När rapporten var godkänd raderades det transkriberade materialet.

7.6 Validitet och tillförlitlighet

I studier med kvalitativ inriktning handlar validitet och reliabilitet om att beskriva hur data samlats in och att den har bearbetats på ett systematiskt och hederligt sätt. Patel och Davidson (2019) betonar att en undersökning måste göras på ett tillförlitligt sätt, det vill säga att undersökningen har god reliabilitet. Vidare förklarar författarna att validitet och reliabilitet står i förhållande till varandra vilket gör att det inte går att enbart se till det ena och inte det andra. Validitet handlar om att insamlad data ska ha relevans till det studien avser undersöka (Denscombe, 2018). Genom att säkerställa att frågorna i intervjuguiden var relevanta utifrån studiens syfte och frågeställningar kunde studiens validitet öka. Denscombe (2018) beskriver vikten av noggrann hantering av data för att undvika misstag som felskrivningar och liknande. Under hela bearbetningen och analysarbetet har kontroller gjorts som att bland annat se till att transkriberingen blivit rätt för att säkerställa att det framskrivna resultatet stämmer överens med

pedagogernas uttalanden. Denscombe (2018) menar att tydliga redogörelser av forskningsprocessen kan leda till att tillförlitligheten ökar. I studien användes triangulering för att säkerställa tillförlitligheten. Det innebär att flera olika källor valdes; det vill säga flera pedagoger i olika fritidshem där fenomenet yttrar sig. Det har bidragit till att samma fenomen har kunnat undersökas i olika sammanhang för att kunna tolka variationen. Tillförlitligheten stärktes genom att data hämtades direkt från källan och att riktighet och relevans kunde kontrolleras direkt under intervjuernas gång. Genom att ställa följdfrågor till informanterna ökade möjligheterna att kunna göra korrekta tolkningar av deras uppfattningar.

7.7 Bearbetning och analys

Ljudupptagningarna transkriberades i Microsoft Word med hjälp av verktyget diktera och dokumentet arbetades därefter om för att göra det fullt läsbart och för att förtydliga vem som sagt vad. Informanterna anonymiserades och fick namnen P1-P6, där P står för pedagog. De anteckningar som gjordes under intervjuerna skrevs också in på rätt plats i dokumentet.

7.7.1 Fenomenografisk ansats

Den fenomenografiska ansatsen användes som analysmetod för att kunna uppnå studiens syfte att identifiera och synliggöra informanternas uppfattningar. De uppfattningar som kom fram i studien benämns *utfallsrummet* (Dahlgren & Johansson, 2019). *Utfallsrummet* är enligt Dahlgren och Johansson (2019) en uppsättning eller kategorier av olika uppfattningar om ett specifikt fenomen, vilket i den studien är hur pedagogerna tar tillvara på elevernas modersmål. Larsson (1986) beskriver fenomenografi som en etablerad analysmetod inom pedagogiken, därav ansågs den lämpad för den här studien. Informanternas uppfattningar synliggjordes genom att Dahlgren och Johanssons (2019) fenomenografiska analysmodell i sju steg tillämpades. De olika stegen var:

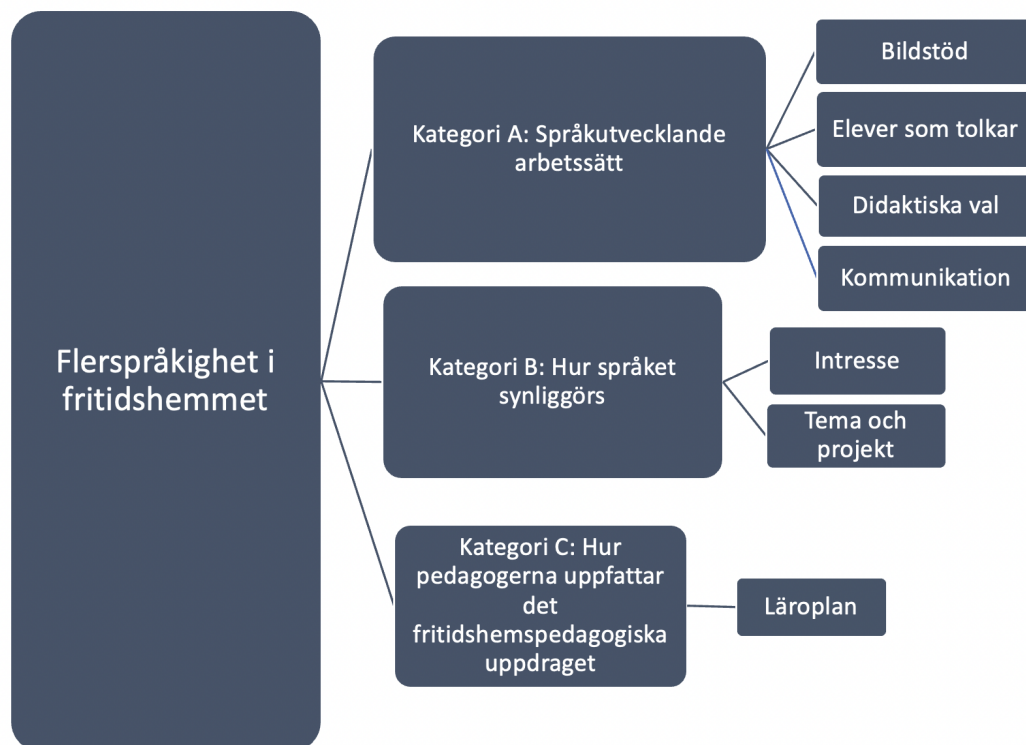
1. *Bekanta sig med materialet:* Studiens transkriberade material lästes igenom ett flertal gånger för att känna till materialet väl. Parallellt fördes analoga anteckningar över betydelsefulla uttalanden vilka kodades i olika färger, en för varje informant.
2. *Kondensation:* Analysen i studien startade genom att urskilja det som var intressant. Speciella och intressanta delar av intervjuerna som pedagogernas arbetssätt och deras val av lärmiljöer plockades ut och skrevs in i ett digitalt dokument där det tydligt framgick vilken informant som sagt vad.
3. *Jämförelse:* De delar som valdes ut från intervjuerna jämfördes sedan för att hitta likheter och skillnader.
4. *Gruppering:* De funna skillnaderna och likheterna relaterades till varandra och studiens frågeställningar användes för att gruppera skillnaderna och likheterna i passande grupper. För att få en bra överblick färgkodades de olika grupperna.
5. *Artikulera kategorier:* Kärnan i de olika grupperna uppmärksammades och utifrån det utformades tre kategorier. Steg fyra och fem upprepades flera gånger för att kategorierna skulle bli så relevanta som möjligt.
6. *Namnge kategorier:* De tre framtagna kategorierna namngavs i syfte att synliggöra kärnan i varje kategori. Kategorierna namngavs till språkutvecklande arbetssätt, hur språket synliggörs och hur pedagogerna uppfattar sitt uppdrag.
7. *Kontrastiv fas:* I sista steget konstaterades alla delar, vilket innebär att de jämfördes för att se om de kunde få plats i fler än en kategori. Det gjordes för att säkerställa att kategorierna var så unika som möjligt. De kategorier som framkom bildade tillsammans studiens utfallsrum.

7.8 Metoddiskussion

Utifrån studiens syfte ansågs kvalitativ forskning vara lämpad att använda då djupare och mer beskrivande svar från informanterna kunde samlas in. Om en kvantitativ studie genomförts genom exempelvis enkäter eller surveyundersökningar hade inte pedagogernas uppfattningar kunnat beskrivas lika utförligt (Denscombe, 2018). Studiens storlek med endast sex informanter påverkade antalet upptäckta uppfattningar vilket bidrog till att studiens resultat, det vill säga utfallsrum, blev relativt tunt och att alla tänkbara sätt att uppfatta något inte synliggjordes. De semistrukturerade intervjuerna bidrog dock till att informanterna hade utrymme att uttrycka sig mer utförligt om varje ämne och intervjuens struktur bidrog till att informanternas olika uppfattningar kunde styra intervjuernas utfall. Denscombe (2018) beskriver vikten av flexibilitet hos forskaren vad gäller intervjufrågornas ordningsföljd och det var något som togs hänsyn till under intervjuerna. I utformandet av studiens intervjuguide var målsättningen att formulera frågor som uppmuntrade informanterna till att svara mer utförligt vilket Christoffersen och Johannessen (2015) påpekar kan ge fördjupad information. För att kunna få ut ännu mer av intervjuerna hade det däremot varit bra att testa frågorna innan intervjuerna genomfördes då några informanter upplevde en av frågorna som svårtolkad. Det resulterade i ett behov av förklaring och tydliggörande som i sin tur kan ha haft en viss påverkan på informanternas svar.

8. Redovisning av resultat

I följande kapitel presenteras resultatet från genomförda intervjuer i tre kategorier. Kategorierna utformades i syfte att besvara studiens frågeställningar och har utformats i storleksordning där kategori A är störst med anledning av att den har tillfört mest i studien. Kategori A innehåller bildstöd, elever som tolkar, didaktiska val och kommunikation då de framkom som centrala delar i pedagogernas språkutvecklande arbetssätt. Kategori B består av pedagogernas uppfattningar om hur de synliggör elevernas språk i verksamheterna där pedagogernas intresse samt tema och projekt var faktorer som pedagogerna uppmärksammade. Kategori C innehåller pedagogernas uppfattningar om sitt uppdrag med läroplanen i fokus.

8.1 Kategori A: Språkutvecklande arbetssätt

Kategori A består av de mest förekommande språkutvecklande arbetssätten som framförts av pedagogerna i studien.

8.1.1 Bildstöd

Samtliga pedagoger uppfattade att bildstöd är det arbetssätt som används primärt inom språkutveckling i verksamheterna. Bildstödet används på samlingarna när olika aktiviteter presenteras genom att bilder sätts upp på tavlan och sitter uppe under resten av fritidshemstiden. Under intervjuerna framkom det att bildstödet inte nyttjas mer än under samlingen och att bildstödet inte följs upp. Pedagogerna kunde inte beskriva hur bildstödet kan utvecklas eller hur användningsområdet kan breddas. Pedagogerna uppfattade dock att bildstödet har positiva effekter för hela gruppen. Bildstödet kan underlätta och förtydliga kommunikation. P4 var den enda som ansåg att bildstödet inte är tillräckligt för att nå flerspråkiga elever.

“[...] vi hamnar ju tyvärr ofta främst i det. Det blir bildstöd, det blir sådana basicsaker” (P4).

8.1.2 Elever som tolkar

En likhet som alla pedagoger använder i verksamheterna är att ta hjälp och stöd av andra elever med samma modersmål i syfte att tolka och översätta till svenska. Pedagogerna beskriver att det är frivilligt för eleverna om de vill hjälpa till att tolka och översätta situationer och texter. I verksamheten där P4 arbetar använder pedagogerna faddrar vid behov. De parar ihop nykomna elever som brister i svenska språket och har annat modersmål än svenska med elever som pratar svenska och har samma modersmål. Det görs dock i brist på kompetens hos

pedagoger då de inte har tillräckligt med verktyg eller saknar personal som pratar samma modersmål, menar P4.

“Jag tror anledningen till att vi använder faddrar är för att vi inte har kompetensen i personalen, vi har ingen anställd med det modersmålet” (P4).

8.1.3 Didaktiska val

Ett fåtal pedagoger påtalade att de använder sig av lekar och musik i sin undervisning för att stärka elevernas språkutveckling. P1 nämnde att musiken kan vara en väg in i svenska språket och hur fraser på andra språk kan vävas in i olika sångtexter. Vidare påpekade P1 att lekar kan utövas på flera språk genom att eleverna får visa lekar från deras kultur. På det sättet får eleverna träna båda sina språk, vilket bidrar till språkutveckling av båda språken.

Digitala verktyg används i några verksamheter. P1 beskrev att eleverna får vara delaktiga genom att själva presentera ramsor på sitt modersmål samt att nya ramsor formas med hjälp av digitala verktyg. Ramsor på elevernas modersmål översätts med hjälp av digitala verktyg till svenska för att engagera samtliga elever samt stärka allas språk. Några pedagoger lyfte fram utmaningar med digitala verktyg, som bland annat personalkompetens, personalbrist samt bristen av olika språkutvecklande appar. P6 uppfattade att även deras verksamhet har utmaningar men att de strävar efter att hitta lösningar och se möjligheter genom att tänka ”utanför boxen”. De använder sig av digitala verktyg på flera sätt för att stärka olika språk. Eleverna får exempelvis spela spel på sitt modersmål. Även litteratur i form av barnböcker på olika språk finns tillgängligt i verksamheten där P6 arbetar.

“[...] vi har ju den kompetensen att tänka utanför boxen, att använda fritidspedagogikens guldkorn. Skapande, drama, musik allt det här andra för att nå de här eleverna och därför tror jag att vi klarar oss bättre när det gäller det här med modersmål” (P6).

P5 och P6 hade liknande uppfattningar om fördelar med olika verktyg som används av pedagogerna i verksamheterna. Ett verktyg som används av pedagogerna i båda verksamheterna är att ritprata med de elever som har annat modersmål än svenska.

“Det kan ju vara att rita en teckning också och bara komma med den fröken, titta här vad som hände på rasten” (P5).

Eleverna ges möjlighet att skapa visuella digitala och analoga berättelser och bilder för att exempelvis hantera konflikter. Genom att ritprata skapas en förståelse i samspelet mellan pedagoger och elever, menar P6.

8.1.4 Kommunikation

I studien identifierade samtliga pedagoger att de i första hand använder sig av kroppsspråk som kommunikationsverktyg för flerspråkiga elever. Flera av pedagogerna i studien förklarade att kroppsspråket understödjer orden och förstärker dess innebörd. Ett annat verktyg som beskrevs av P1 är tecken (TAKK) som stödjer kommunikation och underlättar språkförståelse. P1 uppfattade att elevernas tilltro till den egna förmågan att kommunicera i olika sammanhang stärks med hjälp av TAKK. Under intervjun påpekade dock P1 att pedagogerna behöver tidigare erfarenhet av TAKK för att ta med det in i verksamheten då det inte är något som tillhandahålls i en fritidshemspedagogisk utbildning.

8.2 Kategori B: Hur språket synliggörs

I kategori B sammanfattas resultatet av hur pedagogerna synliggör elevernas språk i fritidshemmet. Pedagogernas intresse och kunskap om elevernas språk varierar och utifrån det arbetas det med teman och projekt.

8.2.1 Intresse

I några verksamheter synliggjordes elevernas modersmål sporadiskt vid formella tillfällen som exempelvis i samlingarna genom att räkna eller använda fraser på olika språk för att involvera eleverna. P1 lyfte fram att ramsor är ett sätt att synliggöra språket samtidigt som eleverna får möjlighet att stärka både sitt modersmål och det svenska språket. Modersmålet tillåts endast att talas under formella former och förbjuds för eleverna i det fria i verksamheten där P1 arbetar. Det motiveras med att pedagogerna inte känner att de har kontroll över vad som sägs vilket P1 uppfattar kan skapa utanförskap och oroligheter.

“Det är en svår balansgång, är det en stor grupp som blir dominant så är det svårt att låta dem ha sitt modersmål” (P1).

Samtliga pedagoger visade ett intresse för elevernas språk. P2 poängterade bland annat vikten av pedagogernas nyfikenhet inför elevernas olika språkbruk. P2 menade på att elever och pedagoger kan lära av varandra i en gemenskap. Trots att pedagogerna var överens om att elevernas språk bör synliggöras i verksamheten uppfattade inte alla att modersmålet har betydelse för andraspråket.

“För barnets svenska? Har modersmålet så mycket betydelse egentligen? Det kan ju se väldigt olika ut [...]” (P3).

8.2.2 Tema och projekt

Under intervjuerna framkom det att alla pedagoger uppfattade att de synliggör elevernas språk i verksamheterna. Utifrån pedagogernas uppfattningar syntes dock en skillnad i hur språket synliggörs för att främja eleverna. I hälften av verksamheterna fick elevernas modersmål ta plats i en större kontext. Pedagogerna beskrev att de organiserar olika teman och projekt där elevernas olika språk och kulturer synliggörs för att skapa glädje och gemenskap. Några projekt som nämndes var att eleverna fick hitta fakta och skriva om sitt ursprungsland, rita flaggor, presentera lekar och lära ut ramsor från sin kultur.

“[...] min flagga och där är mitt land och det här är min nationalsång och så här brukar vi stå när vi sjunger den och så har du hela den här du vet vad som. Alltså den stolthet och glädje som alla kände det var ju verkligen en sån ståpösläge på den” (P1).

8.3 Kategori C: Hur pedagogerna uppfattar det fritidshemspedagogiska uppdraget

Kategori C innefattar pedagogernas uppfattningar om vilket ansvar den enskilda pedagogen och verksamheten har i förhållande till elev och läroplan.

8.3.1 Läroplan

Alla pedagoger i studien använder sig av elever för att stötta andra elever i sitt språk om de inte har tillräckligt bra svenska. Under intervjuerna blev det tydligt att flera av pedagogerna främst pratar om elever som brister eller saknar det svenska språket. Endast ett fåtal pedagoger kopplade studiens intervjufrågor till

samtliga elever med fler än ett språk. P6 uppfattar att pedagogerna främjar elevernas utveckling genom att eleverna får agera som tolkar för de elever som har annat modersmål än svenska. Eleverna får ta ansvar på en nivå som eleven klarar, menar P6. Flera av pedagogerna uttryckte att de gör vad verksamheten "möjliggör" och vad deras kompetens "klarar". Pedagogerna menar på att resurserna inte räcker till för att täcka alla språkliga behov som finns i fritidshemmen. Flera antal elever kan ha samma språk men ligga på olika nivåer i sin utveckling, poängterade några av pedagogerna. Det framkom även av flera pedagoger att de inte vet hur de ska gå tillväga i rädsla för att tappa kontroll om vad som kommuniceras mellan elever samt hur de ska förhindra att utanförskap och exkludering etableras i verksamheten.

Enbart ett fåtal av pedagogerna uttryckte att det låg i pedagogernas uppdrag att hitta sätt där eleverna inte behöver ta ansvar för andra elevers språkutveckling. P5 och P6 betonade att det ligger i pedagogernas uppdrag att se till att alla elever med annat modersmål än svenska ges möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål.

"Hur vi lägger upp lärmiljön påverkar elevernas lärande jättemycket" (P6).

Både P5 och P6 drar paralleller till läroplanen i uttalanden om pedagogernas uppdrag. Bland annat att undervisningen ska ge samtliga elever förutsättningar att lära och utvecklas i en gemenskap. P5 betonar att det ligger i pedagogernas ansvar att skapa en trygg miljö där eleverna får förutsättningar att göra sig förstådda.

"Men jag tycker att det är viktigt att man alltså låta barnen uttrycka sig på det språket eller på det sättet som de känner sig trygga i. [...] Om jag inte förstår det så måste jag ju som vuxen anser jag försöka hitta verktyg" (P5).

9. Resultatdiskussion

I resultatdiskussionen används det sociokulturella perspektivet med begreppen; mediering, appropriering och scaffolding samt proximala utvecklingszonen. Resultatet diskuteras och tolkas med hjälp av begreppen och våra tolkningar har vävts in.

Fritidshemmets uppdrag är enligt läroplanen att ge elever möjlighet att utveckla intresse och förmåga att kommunicera med språkliga uttrycksformer (Skolverket, 2022b). Något som samtliga pedagoger argumenterade för var att de använde sig av bildstöd i elevernas lärmiljö. Alla informanterna motiverade bildstödet med att det ger positiva effekter för hela elevgruppen, trots det används bildstödet bara under begränsade former under samlingarna när olika aktiviteter presenteras. Säljö (2017) beskriver som tidigare nämnt att språket kan uttryckas genom bilder och tecken. Bara ett antal pedagoger använde sig av andra medierande redskap än enbart bildstöd trots att bilder, tecken och sång visats vara språkutvecklande arbetssätt oavsett vilket modersmål som eleven har. Andra medierande redskap som lyftes under intervjuerna var digitala appar, musik, böcker och fraser. Trots att pedagogerna talade för positiva effekter med ovanstående verktyg används de ytterst sällan och främst i formella aktiviteter.

Samtliga pedagoger i studien argumenterade för att möta eleverna utifrån deras förutsättningar. Likväl var det främst andra elever som fick ta ansvar för eleverna med annat modersmål än svenska. Någon pedagog motiverade valet av att använda andra elever som tolkar, med att båda eleverna får möjlighet att stärka båda sina språk. Det går att knyta ihop med begreppen scaffolding och appropriering då eleven kan ta till ny kunskap med hjälp av en kamrat där stödet reduceras i takt med elevens språkutveckling samt delas kunskaper mellan eleverna. Resterande pedagoger använde också elever som tolkar men kunde inte

motivera sina val. Några pedagoger poängterade att tolkningen sker på frivillig basis. Det kan enligt oss anses som ett komplext dilemma eftersom eleven sätts i en situation som kan innebära press, obehag och tvång. Ladberg (2003) poängterar att översättning och tolkning bör ske under naturliga former på elevens egna initiativ.

I läroplanen står det att undervisningen i fritidshemmet ska sträva efter att skapa möjligheter för eleverna med annat modersmål än svenska att använda både svenskan och sitt eget modersmål i verksamheten (Skolverket, 2022b). I den här studien framkom det att pedagogerna uppfattar att det är en balansgång i hur tillåtande den informella språkmiljön bör vara i fritidshemmet. Brist på pedagogers kompetens och rädslan av att inte ha kontroll i informella situationer påverkar pedagogernas språkutvecklande arbetssätt och inställning negativt. Samtliga pedagoger tryckte på att de vill skapa gemenskap, trygghet och lärande vilket kan kopplas till det sociokulturella perspektivet. Säljö (2017) betonar att det är pedagogernas ansvar att möjliggöra samspel mellan elever och mellan lärare och elever. Pedagogerna hade olika uppfattningar om hur viktigt modersmålet är för andraspråsutvecklingen. Några pedagoger gav eleverna möjlighet att få utveckla både modersmålet och andraspråket i formella och informella situationer medan några enbart tillät eleverna att prata annat språk än svenska under övervakade situationer med ett tydligt syfte.

De flesta pedagogerna i studien nämnde att de använder sig av sitt kroppsspråk i kommunikation med eleverna i fritidshemmet. Två av pedagogerna lyfte fram vikten av att möta eleverna där de befinner sig i sin utveckling. Utifrån det kan pedagogerna skapa en uppfattning om elevens proximala utvecklingszon och ge eleven rätt anpassat stöd och utmaningar.

10. Diskussion

I följande kapitel diskuteras resultatet i relation till tidigare forskning och litteratur som presenterats i studien.

Tidigare forskning visar att modersmålet har betydelse för andraspråkutvecklingen (Angelova, et al., 2006; Kultti, 2012; Norling & Sandberg, 2017; Ozfidan, 2017; Puskás & Björk-Willén, 2017; Salmona Mandriñan, 2014; Sjöberg & Lindgren Eneflös, 2019; Torpsten, 2013; Ärlemalm-Hagsér et al., 2017). Studiens framkomna uppfattningar om att modersmålet inte har betydelse för andraspråkutvecklingen stämmer inte överens med tidigare forskning.

Den här studien visar att pedagogerna talar för gemenskap och glädje i en trygg lärmiljö. Flera pedagoger pratade om vikten av att integrera elever med annat modersmål än svenska i skolan och i fritidshemmets verksamheter. I resultatet identifierar vi trots det att pedagogerna uppfattar att svårigheter och dilemman uppstår i hur olika språk ska mötas i verksamheten samt vilka arbetsätt som ska tillämpas. I Sjöberg och Lindgren Eneflös (2019) studie framkom samma dilemman hos pedagogerna och forskarna poängterar att pedagogerna inte kan bidra med tillräcklig stöttning samt att barnen inte får utveckla alla sina språk. Resultat i den här studien visar att pedagogernas arbetsätt leder till att eleverna enbart tillåts utveckla sitt modersmål i formella övervakade aktiviteter eller situationer. Det kan innebära att eleverna begränsas i sociala sammanhang då eleverna inte får uttrycka sig utifrån sina egna erfarenheter och kunskaper. Norling och Sandberg (2017) lyfter fram att barn socialiseras genom språk samt att lärande uppstår i språkliga miljöer. Salmona Mandriñan (2014) påpekar däremot att modersmålet varken ska förbjudas eller uppmuntras, medan Ozfidan (2017) tydliggör att modersmålet inte bör förbjudas eftersom språkutvecklingen då

hindras. En av pedagogerna i studien hävdar att elevernas språkbruk behöver kontrolleras för att exkludering ska förebyggas. Vidare nämner pedagogen att det är okej att tillåta två elever att prata ett annat språk än svenska, men så fort de blir fler så kan "gäng" bildas och andra elever kan bli utsatta. Vi uppfattar att det handlar om pedagogens rädsla för det främmande vilket framkommer i samtal med en av de andra pedagogerna i studien. Det krävs balans och stöd från pedagoger vilket en av pedagogerna i den här studien uppmärksammade, dock behöver pedagoger släppa sin kontroll och osäkerhet vad gäller tillgängligheten av språkutvecklande arbetssätt. Samtliga pedagoger talade för vikten av att visa nyfikenhet och intresse men samtidigt framkom det vid flera tillfällen att det måste ske inom kontrollerade former. Normer och förutfattade meningar kan enligt oss påverka pedagogernas förhållningssätt till en flerspråkig lärmiljö, vilket även Ärlemalm-Hagsér et al. (2017) beskriver i sin studie. Svenskan är normen i det svenska samhället vilket kan vara en anledning till att pedagogerna i studien såg flerspråkighet som ett hinder. Pedagogerna beskriver att de vill undvika att elever exkluderas och därav läggs fokus på det svenska språket. Tidigare forskning (Kultti, 2012; Torpsten, 2013; Ärlemalm-Hagsér et al., 2017) hävdar däremot att diskriminering och förnedring kan uppstå när enbart det svenska språket är tillåtet eftersom eleverna inte integreras utifrån deras förutsättningar.

En aspekt att nämna är att flera av pedagogerna i studien endast pratar om elever som brister eller saknar svenska språket trots att det tydliggjordes vid flera tillfällen att studien gäller alla elever med annat modersmål än svenska. Det kan leda till att enbart de elever som saknar svenska eller brister i det svenska språket får hjälp, stöd och tillgång att få använda sitt modersmål i fritidshemmet. Forskning visar att modersmålet hjälper elever att göra kopplingar från andraspråket till befintliga kunskaper i modersmålet (Norling & Sandberg, 2017; Salmons Madriñan, 2014; Torpsten, 2013). Det bör därför vara en självklarhet att samtliga elever får använda både sitt modersmål och sitt andraspråk i

fritidshemmets verksamhet för att stärka båda språken. Språket är mer än ett kommunikationsmedel och används när människan reflekterar, försöker förstå sammanhang och drar slutsatser (Ladberg, 2003). I Puskas och Björk-Willéns (2017) studie noterades skillnader i hur språket stimuleras vilket även framkom i den här studien där pedagogerna använder sig av olika antal medierande redskap för elevernas språkutveckling. Skillnad i hur de olika verktygen togs tillvara och hur väl de stöttade eleverna synliggjordes i pedagogernas beskrivningar. Det kan bero på att läroplanen är diffus och har ett tolkningsutrymme vilket Sjöberg och Lindgren Eneflös (2019) samt Puskas och Björk-Willén (2017) tydliggör.

Pedagogerna i studien beskriver olika arbetssätt för att synliggöra elevernas olika språk. Fokus läggs främst på teman där eleverna får presentera vilket land de eller deras föräldrar ursprungligen kommer ifrån, deras kultur och fraser på deras modersmål. Det kan uppfattas som ett tunt innehåll då fritidshemmets verksamhet har goda möjligheter att skapa gruppaktiviteter som erbjuder möjlighet för variation och interaktion. Kultti (2012) poängterar att gruppaktiviteter skapar utmanande situationer för språklärande och Angelova et al., (2006) tar upp att elever kan stödja varandra i aktiviteter vilket motiverar att studiens pedagoger kan ta tillvara på språklärandet ytterligare i fritidshemmen. Som en pedagog beskrev i sin intervju går det att koppla avsaknaden av språkutvecklande arbetssätt till avsaknaden av kompetens hos pedagogerna. Pedagogerna i den här studien uttryckte alla att de vill arbeta mer med språkutvecklande arbetssätt i en lärmiljö som gynnar samtliga elever. Likväl nämndes det att verksamheterna saknar kompetens och resurser. Även pedagogerna i Sjöberg och Lindgren Eneflös (2019) studie beskrev flera strategier för att arbeta med samtliga elever men samtidigt ifrågasatte vederbörande pedagoger hur strategierna ska tillämpas i praktiken. Det kanske kan vara anledningen till att de olika verksamheterna som innefattas i den här studien använder sig av eleverna som tolkar. Lärarna i Torpstens (2013) studie la inte fokus på språkutvecklande arbetssätt då de ansåg

att det gjorde att verksamheten inte blev enhetlig. Även Kultti (2012) uppmärksammar i sin studie att pedagoger saknar kunskaper om elevernas andraspråk, bakgrund och kultur vilket påverkar deras språkutvecklande arbetssätt. Både forskning (Sjöberg & Lindgren Eneflos, 2019) och det sociokulturella perspektivet (Säljö, 2017) tyder på att elever främjas och utvecklas av att dela sina kunskaper. I fritidshemmets uppdrag ligger det i pedagogernas ansvar att främja samtliga elevers utveckling och lärande (Skolverket, 2022b). Pedagogerna som är med i den här studien motiverade att använda elever som tolkar med att de får utveckla både sitt modersmål och sitt andraspråk. Ansvaret läggs då på eleverna och inte på pedagogerna. En pedagog kan därav inte garantera att det blir ett utbyte som främjar involverade elever.

10.1 Vidare forskning

I studien har forskning från förskolan och skolan främst använts med orsak av att det saknas tidigare forskning från fritidshemmet om flerspråkighet. Skolan, förskolan och fritidshemmets verksamheter skiljer sig åt och därav efterfrågas forskning som kan bidra till att utveckla och stärka fritidshemmet. Studiens resultat är av hög relevans då det visar på att pedagogers uppfattningar om språkets betydelse är varierande. Under intervjuerna framkom det att det saknas kompetens inom flerspråkighet samt att pedagogernas tolkningar av läroplanen varierar. Enbart ett fåtal av pedagogerna uttryckte att det låg i pedagogernas uppdrag att hitta sätt där eleverna inte behöver ta ansvar för andra elevers språkutveckling. Genom vidare forskning om barns språkutveckling kopplat till fritidshemmet kan pedagoger bli medvetna om förstaspråkets betydelse för elevernas andraspråksutveckling och därmed möta och möjliggöra att samtliga elever utvecklas på lika villkor i en tillåtande miljö.

11. Referenser

Alexandersson, M. (1994). Den fenomenografiska forskningsansatsens fokus. I B. Starrin & P.G. Svensson (Red.), *Kvalitativ metod och vetenskapsteori* (s. 111–136). Lund: Studentlitteratur.

Angelova, M., Gunawardena, D., & Volk, D. (2006). Peer teaching and learning: coconstructing language in a dual language first grade. *Language and Education*, 20(3), 173-190. [DOI:10.1080/095007806008668722](https://doi.org/10.1080/095007806008668722)

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (2., [rev.] uppl.) Malmö: Liber.

Christoffersen, L. & Johannessen, A. (2015). *Forskningsmetoder för lärarstudenter*. Lund: Studentlitteratur.

Dahlgren, L-O & Johansson, K. (2019). Fenomenografi. I A. Fejes & R. Thornberg (red.), *Handbok i kvalitativ analys*. (Upplaga 3, s. 179-192). Stockholm: Liber.

Denscombe, M. (2018). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. (Fjärde upplagan). Lund: Studentlitteratur.

Falkner, C. & Ludvigsson, A. (2016). *Fritidshem och fritidspedagogik [Elektronisk resurs] en forskningsöversikt*. Lund: Kommunförbundet Skåne. <http://www.diva-portal.se/smash/get/diva2:1033918/FULLTEXT01.pdf>

Holmberg, L. (2021). *Att bli fritidshemslärare*. (Första upplagan). Stockholm: Liber.

Kultti, A. (2012). *Flerspråkiga barn i förskolan: villkor för deltagande och lärande*. Doktorsavhandling, Göteborgs universitet, 2012. Gupea. <http://hdl.handle.net/2077/29219>

Ladberg, G. (2003). *Barn med flera språk: tvåspråkighet och flerspråkighet i familj, förskola, skola och samhälle*. (3. uppl.) Stockholm: Liber.

Lago, L. & Elvstrand, H. (2021). *Sociala relationer i fritidshem*. (Första utgåvan). Stockholm: Natur & Kultur.

Larsson, S. (1986). *Kvalitativ analys: exemplet fenomenografi*. Lund: Studentlitteratur.

Norling, M. & Sandberg, G. (2017). Förskollärares och lärares perspektiv på flerspråkiga barns språk-, skriv och läsutveckling. I Heikkilä, M. & Lillvist, A. (Red.), *Flerspråkighet för lärande i förskola, förskoleklass och årskurs ett: perspektiv från tre samproduktionsprojekt* (s. 29-64). Västerås: School of Education, Culture and Communication, Mälardalen University.

Otterup, T. (2018). Flerspråkighet som resurs. Reviderad 2022. https://www.skolverket.se/download/18.5902f8c1867b62f9b6b06/1679060460901/Artikel_Flersprakighet_som_resurs_tore_otterup_rev2022.pdf

Ozfidan, B. (2017). Right of Knowing and Using Mother Tongue: A Mixed Method Study. *English Language Teaching*, 10 (12), 15-23. DOI: [10.5539/elt.v10n12p15](https://doi.org/10.5539/elt.v10n12p15)

Patel, R. & Davidson, B. (2019). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. (Femte upplagan). Lund: Studentlitteratur.

Puskás, T., & Björk-Willén (2017). Dilemmatic aspects of language policies in a trilingual preschool group. *Multilinga: Journal of Cross-Cultural and Interlanguage Communication*, 1 – 25. [DOI:10.1515/multi-2016-0025](https://doi.org/10.1515/multi-2016-0025)

Salmona Madriñan, M. (2014). The Use of First Language in the Second-Language Classroom: A Support for Second Language Acquisition. *Gist Education and learning research journal*, 9, 50-66. [DOI:10.26817/16925777.143](https://doi.org/10.26817/16925777.143)

Sjöberg, M. F., & Lindgren Eneflo, E. (2019). «Man blir lite osäker på om man gör rätt» - En studie om pedagogers arbete med flerspråkighet i förskolan. *Nordisk barnehageforskning*, 18 (1). [DOI:10.7577/nbf.3080](https://doi.org/10.7577/nbf.3080)

SFS 2010:800. *Skollag*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Skolverket (2008). *Med annat modersmål – elever i grundskolan och skolans verksamhet*. (Rapport 321). Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2022a). *Elever och skolenheter i grundskolan – läsåret 2021/22*. Stockholm:Skolverket.

<https://www.skolverket.se/publikationsserier/beskrivande-statistik/2022/elever-och-skolenheter-i-grundskolan---lasaret-2021-22>

Skolverket (2022b). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2022*. Stockholm: Skolverket.

Svenska som andraspråk i praktiken [Elektronisk resurs]. (2018). Skolverket.
<https://www.skolverket.se/getFile?file=3956>

Säljö, R. (2017). Den lärande människan - teoretiska traditioner. I U. P. Lundgren, R. Säljö & C. Liberg, (Red.), *Lärande, skola, bildning: Grundbok för lärare* (fjärde uppl., s. 203-264). Stockholm: Natur och Kultur.

Säljö, R. (2022). *Lärande: en introduktion till perspektiv och metaforer*. (Andra upplagan). Malmö: Gleerups.

Thornberg, R & Fejes, A. (2019). Kvalitet och generaliserbarhet i kvalitativa studier. I A. Fejes & R. Thornberg (red.), *Handbok i kvalitativ analys*. (Upplaga 3, s. 273-295). Stockholm: Liber.

Torpsten, A-C (2013). Second-Language Pupils Talk about School Life in Sweden: how pupils relate to instruction in a multilingual school. *Citizenship, Social and Economics Education*, 12 (1), 37-47.
[DOI:10.2304/csee.2013.12.1.37](https://doi.org/10.2304/csee.2013.12.1.37)

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Vygotskij, L.S. (2001). *Tänkande och språk*. Göteborg: Daidalos.

Wedin, Å. (2017). *Språkande i förskolan och grundskolans tidigare år*. (Andra upplagan). Lund: Studentlitteratur.

Woods, D., Bruner, J. & Ross, G. (1976). The role of tutoring in problem solving. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 17, 89-100
[DOI:10.1111/j.1469-7610.1976.tb00381.x](https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.1976.tb00381.x)

Ärlemalm-Hagsér, E., Wetso, G-M. & Engdahl, K. (2017). Social hållbar utveckling – språket som demokrati och inkluderingsarena. I Heikkilä, M. & Lillvist, A. (Red.), *Flerspråkighet för lärande i förskola, förskoleklass och årskurs ett: perspektiv från tre samproduktionsprojekt* (s. 114-145). Västerås: School of Education, Culture and Communication, Mälardalen University.

Bilagor

Bilaga I

Samtyckesblankett

De insamlade uppgifterna kommer användas som underlag i forskningsändamål till vårt arbete och kommer att förstöras efter att examensarbetet skrivits färdigt. Genom att jag skriver under med namn och datum samtycker jag till att delta i studien gällande flerspråkighet i fritidshemmet. Jag kan när som helst återkalla mitt samtycke och avbryta min medverkan i studien. Det görs genom att kontakta Linda Hijazi eller Sandra Nilsson via mail. Vi förbehåller oss rätten att ta bort informanter vid behov.

Jag har läst och förstått studiens syfte och innebörd

Jag samtycker till att medverka i studien

.....
Underskrift

.....
Namnförtydligande

Linda Hijazi, student
Högskolan Kristianstad

linda.hijazi0016@stud.hkr.se

.....
Ort och datum

Sandra Nilsson, student
Högskolan Kristianstad

sandra.nilsson0151@stud.hkr.se

Katarina Johansson, handledare

Högskolan Kristianstad

katarina.johansson@hkr.se

Bilaga II

Missivbrev

Till grundlärare i fritidshem och fritidspedagoger: Förfrågan om deltagande i studie om hur pedagoger i fritidshem uppfattar att de tar tillvara på elevers modersmål.

Hej!

Vi heter Linda Hijazi och Sandra Nilsson och går sista terminen på den erfarenhetsbaserade grundlärarutbildningen med inriktning i fritidshem på Högskolan Kristianstad. Vi arbetar parallellt med studier i två olika fritidsverksamheter i Lunds kommun. Nu är det dags för oss att skriva vårt examensarbete där vi ska göra en kvalitativ studie med hjälp av intervjuer. Syftet är att ta reda på hur pedagoger i fritidshem beskriver hur de arbetar med elever med annat modersmål än svenska samt hur de uppfattar att deras val av lärmiljö främjar eleverna.

Väljer du att medverka i studien kommer du att delta i en intervju på 30 minuter någon gång under vecka 8-10. Under intervjun medverkar båda vi studenter och vi kommer använda oss av ljudupptagning samt föra anteckningar för att kunna analysera den insamlade datan. Den insamlade datan behandlas på ett säkert sätt där deltagare och verksamhet aidentifieras. Datan finns tillgänglig för oss studenter, vår handledare, bedömande lärare samt examinator på högskolan i Kristianstad. När uppsatsen har godkänts raderas all insamlad data. Vi tar hänsyn till [Vetenskapsrådets forskningsetiska principer](#) vilket innebär att deltagandet är frivilligt och att du kan välja att avsluta ditt deltagande när som helst.

För att medverka i studien behöver du skriva under en samtyckesblankett innan intervjun som bekräftar ditt deltagande och betonar att samtycket kan återkallas när som helst. Möjlighet att ta del av uppsatsen finns efter publikation. Kontakta oss vid intresse att delta senast den 17/2. Uppstår frågor eller funderingar är du välkommen att kontakta oss eller vår handledare.

Med vänliga hälsningar

Linda & Sandra

Linda Hijazi, student

Högskolan Kristianstad

linda.hijazi0016@stud.hkr.se

Sandra Nilsson, student

Högskolan Kristianstad

sandra.nilsson0151@stud.hkr.se

Katarina Johansson, handledare

Högskolan Kristianstad

katarina.johansson@hkr.se

Bilaga III

Intervjuguide

Syftet med studien är att undersöka hur pedagoger i fritidshem uppfattar att de tar till vara på och genom undervisning i fritidshemmet arbetar med elevernas modersmål.

Basfrågor:

- Ålder?
- Är du fritidspedagog eller grundlärare i fritidshem?
- Hur länge har du arbetat inom yrket?
- Ungefär hur stor andel elever med annat modersmål än svenska är inskrivna i din verksamhet?
- Har du annat modersmål än svenska?
 - Om ja, tar du tillvara på ditt modersmål i verksamheten? På vilket sätt?

Flerspråkighet:

- Vad betyder flerspråkighet för dig?
- På vilket sätt anser du att modersmålet kan ha betydelse för flerspråkiga elevers andraspråksutveckling?

Lärmiljö:

- Vilken betydelse anser du att lärmiljön har för flerspråkiga elevers språkutveckling?
- Kan du exemplifiera hur ni skapar lärmiljöer som främjar elever med annat modersmål än svenska.
 - Finns det något mer du skulle vilja att ni gör?

Metoder/arbetsätt:

- Hur skulle du beskriva sätten ni möjliggör för flerspråkiga elever att kunna utveckla både sitt modersmål och svenska?
 - Finns det något mer som du skulle vilja att ni gör?
- Hur skulle du beskriva sätten ni möjliggör för att flerspråkiga elever ska kunna ta hjälp och stöd av varandra i undervisningen?
 - Finns det något mer som du skulle vilja att ni gör?
- Hur motiverar du dina/era val att arbeta utifrån dessa specifika metoder?